

**1668-1670 (H.1079-1080) YILLARINDA DÂRÜSSAÂDE
AĞASI NEZÂRETİNDEKİ VAKIFLARLA İLGİLİ BAZI ARŞİV
KAYITLARI**

*NOTES ON ARCHIVAL DOCUMENTS CONCERNING THE PIOUS
ENDOWMENTS UNDER THE SUPERVISION OF THE CHIEF EUNUCH OF
THE IMPERIAL HAREM DURING THE YEARS 1668-1670 (H. 1079-1080)*

Doç. Dr. H. Ahmet ARSLANTÜRK

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. Kadir ARSLANBOĞA

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Özet

Dârüssaâde Ağaları, Topkapı Sarayı'nda bulunan Harem dairesinin amiri ve idarecisidiler. Padişaha çok yakın olmalarından dolayı siyasî ve idarî nüfuzları en üst seviyede idi. İdarî ve siyasî açıdan oldukça yüksek pozisyona sahip olan Dârüssaâde Ağaları'na 1588 tarihinde Haremeyn Evkâfı Nazırlığı ek bir görev olarak tevcih edilmiştir. Böylelikle, Dârüssaâde Ağaları Osmanlı Devleti'nin sınırları dahilindeki muhtelif bölgelerde bulunan ve içerisinde selâtin vakıflarının da olduğu yüzlerce büyük ölçekli vakfın yönetiminden sorumlu hale gelmişlerdir. Dârüssaâde Ağalarının malî ve ekonomik gücü ve otoritesinin temelini nazırlığını üstelendikleri Haremeyn Evkâfı Nezâreti bünyesindeki bu vakıflar teşkil etmişlerdir. Bu makalede 1668-1669 (H. 1079) yılında Dârüssaâde Ağası'nın sorumluluğu ve yönetimi altında bulunan vakıfların çok nadir ve bir o kadar da derli toplu bir listesinin ve ilgili vakıfların 1669-1670 (H. 1080) yılı gelir-gider ve alacak hesaplarının tutulduğu arşiv defterlerinin yayımlanması amaçlanmıştır. Bununla birlikte öncelikle Dârüssaâde Ağalığı bir kurum olarak kısaca tanıtılarak ağaların sorumluluğunda olan Haremeyn Evkâfı Nezâreti'nin bir kurum olarak nasıl evrildiği hakkında genel bilgiler verilmiştir. Bunun akabinde ise yayımlanan arşiv kayıtları hakkında bazı ön bilgiler eşliğinde mütevazî bir değerlendirmeye yer verilmiştir. Çalışmanın sonunda ise makalenin ana hedefini oluşturan Dârüssaâde Ağalığı'na bağlı vakıfların yer aldığı arşiv defterlerinin latinize edilmiş metinleri eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vakıf, Vakıf Muhasebe Defterleri, Haremeyn Evkâfı, Haremeyn Evkâfı Nezâreti, Dârüssaâde Ağası

Abstract

As the head administrator of the imperial harem in the Topkapı Palace, the Dârüssaâde Agha (The chief harem eunuch) enjoyed considerable political and administrative power stemming from his proximity to the person of the sultan. Starting from 1588, the Dârüssaâde Agha became the superintendent of the most important pious endowments in the empire, namely the Haremeyn Endowments, which included royal endowments to the Holy Cities of Mecca and Medina. As the superintendent of the Haremeyn Endowment, the Dârüssaâde Agha was also charged with the supervision of a massive network of imperial pious endowments within the borders of the Ottoman Empire. This new position gave the Dârüssaâde Agha enormous financial and economic resources and strengthened his political and administrative power. The present study aims to present a hitherto unpublished document providing a complete list of the pious endowments under the Dârüssaâde Agha in 1668-1669 (H. 1079) and the account registers of the Haremeyn Foundation dated to 1669-1670 (H. 1080). This study also examines the institutional development of the Dârüssaâde Agha as well as the evolution of the superintendent of the Haremeyn Foundation within the Ottoman administrative structure. Following a content analysis of the list and the account registers, the latinized versions of their texts are also added in the appendix.

Key Words: Pious Endowment, Endowment Account Registers, the Endowments to the Holy Cities, Superintendancy of the Endowments to the Holy Cities, the Chief harem Eunuch

1-Dârüssaâde Ağalığı

Kadim medeniyetlerin saraylarında görülen hadım ağalarına Çelebi Mehmed döneminden itibaren Osmanlı saraylarında da rastlanıldığı bilinmektedir (Uzunçarşılı, 1988, s.172). Osmanlı sarayındaki hadım ağalar beyaz (akağalar) ve zenci (karaağalar) olarak iki ayrı ırktan gelmekteydiler. Osmanlı tarihi boyunca bu iki ayrı ırktan gelen ağaların sarayda önemli mevkilere geldikleri bilinmektedir. Bunlardan akağalar uzun zaman Topkapı Sarayı'nın ikinci avlusuna geçişi sağlayan Bâbüssaâde Kapısı'na nezaret etmekle görevli olmaları sebebiyle Bâbüssaâde Ağaları olarak anılmışlardır. Bu ağaların en üst düzey amirleri konumunda olan Bâbüssaâde Ağası ise özellikle erken dönemlerde Saray'ın Enderun ve Harem bölümlerinin amiri konumundaydılar (Altındağ, 1994, s.1). Genel olarak akağaların uhdesinde kalan Bâbüssaâde Ağalığı yanında çoğunlukla karaağaların uhdesinde bulunan Dârüssaâde Ağalığı görevi de saraydaki önemli mevkilerden biri idi. Ancak Osmanlıların erken dönemlerinde bu iki mevkiden Bâbüssaâde Ağalığı daha üst ve etkin bir pozisyona sahipti. Bununla birlikte 16. yüzyılın sonlarında karaağalardan Habeşî Mehmed Ağa Dârüssaâde Ağalığı mevkisinin Bâbüssaâde Ağalığı'ndan ayırarak tamamen özel ve özerk bir pozisyon haline getirilmesine muvaffak olmuş ve Dârüssaâde Ağası olarak tayin edilmiştir (Uzunçarşılı, 1988, s.173; Altındağ, 1994, s.1). Özellikle bu atama sonrasında Harem ve Enderun işlerinde Dârüssaâde Ağası'nın daha etkin hale gelmesi ile bu mevkije tayin edilenler "Kızlar Ağası" adıyla da anılır olmuşlardır. 1590 yılında Mehmed Ağa'nın vefatı nedeniyle 1591-1595 yılları arasında akağalar tarafından icra edilen Dârüssaâde Ağalığı görevi 1595-1621 tarihleri arasında tekrar karaağalar tarafından icra edilmiştir. Sonraki süreçte, 1623 tarihinde karaağalardan İdris Ağa'nın Dârüssaâde Ağalığı görevine tayin edilmesinden 1922'ye kadar bu görev karaağaların

uhdesinde kalmıştır (Altındağ, 1994, s.1). Dârüssaâde Ağaları 16. yüzyılda elde ettikleri etkinliği 19. yüzyıl başlarına kadar sürdürmüşlerdir.

Devlet meseleleri ve saray işleri konusunda oldukça etkili olan Dârüssaâde Ağaları'nın yetiştirilmesi ve hizmete hazır hâle getirilmesi önem arz eden hususlardandı. Uzun süren eğitim ve görevlerden sonra Dârüssaâde Ağalığı görevini uhdesine alacak bir karaağa adayı, Mısır Valisi tarafından Habeşistan ve Sudan sınırları dâhilinde bulunan Sennar ve Darfur'dan gelen köle kervanlarından alınarak padişaha (saraya) takdim edilirdi (Orhonlu, 1976, s.226; Hathaway, 2002, s.157). Bu kara hadımların en kıdemlisi muhafız kapı oğlanlarına kethüda olarak saraya adım atardı. Sonrasında baş kapı oğlanı, devamında eski saray ağası olurdu. Bu görevden sonra eğer terfi alırsa Dârüssaâde Ağalığı¹ görevine getirilirdi (Uzunçarşılı, 1988, s.173).

Dârüssaâde Ağası'nın esas ve temel görevi 250 kadar odası, hamamları, avluları ile Topkapı Sarayı haremının ve bu mekân dâhilinde olan valide sultan dairesi, şehzadeler dairesi vd. dairelerin tamamının amirliği ve idaresiydi. Dârüssaâde Ağası'nın bu görevi saraydaki nüfuz ve etkinliğini sağlayan en önemli unsur olmakla birlikte bütün Osmanlı topraklarındaki Haremeyn ve selatin vakıflarının nezaret görevini uhdesinde bulundurması muazzam bir ekonomik etkinlik kazanmasına vesile olmuştur. Dârüssaâde Ağaları protokolde sadrazam ve şeyhülislamdan sonra üçüncü sırada yer alıyorlardı. Padişaha yakın olmaları hasebiyle siyasi, askeri ve idari işlerdeki nüfuzları üst seviyelerde olup, bulundukları mevkii aşan bir kudrete sahip oldukları dönemler de olmuştur. Dârüssaâde Ağalarının sabit bir görev süresi bulunmamaktaydı. Örneğin, oldukça ünlü olan Hacı Beşir Ağa bu görevi III. Ahmed ve I. Mahmud dönemlerinde 29 sene ifa etmiştir (Altındağ, 1994, s.2).² Dârüssaâde Ağaları azlolunduklarında Mısır'a sürgün edilirdi. Bununla birlikte Hicaz'a gönderilenler ile idam edilenler de olmuştur (Uzunçarşılı, 1988, s.180).

Yukarıda arka planları ve görevleri hakkında kısaca bilgi verilen Dârüssaâde Ağalarının vakıflarla ilgili görevleri hakkında gerekli malumat aşağıda zikredilecektir.

2-Evkâf-ı Haremeyn Nezâreti

16. yüzyılın ikinci yarısında coğrafi açıdan genişleyen Osmanlı Devleti'nde vakıfların sayısında da ciddi artışlar olmuştur. Bu vakıflardan bir kısmı şartları gereğince yerel yöneticiler tarafından idare edilmekteydiler. Bir kısım vakıfların ise sahip oldukları mülklerin coğrafi açıdan çok geniş alanlara yayılmaları nedeniyle merkezî otorite tarafından idare edilmeleri gerekmektedir (Güler, 2011, s.233). Hasılatının bir miktarını ya da tamamını Haremeyn-i Şerifeyn halkına gönderen vakıfların genel idaresini niteleyen Haremeyn Evkâfı bu kısma uyan vakıflara işaret etmektedir (Karaman, 2006, s.3). Bununla birlikte bu kapsamda Haremeyn Evkâfı olmayan ancak farklı bölgelerde mülklere sahip olan çok sayıda vakıf da merkezî yönetimin nezâretinde idare edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde Haremeyn ve diğer bazı vakıfların bizzat padişahın kendisi adına gerekli iş ve işlemlerini yapması için seçtiği bir üst düzey yetkili bulunmaktaydı. Bu üst düzey yetkili yukarıda bahsolunduğu üzere bilfiil padişahın ikamet ettiği ve devleti yönettiği sarayın da sorumlusu olan Dârüssaâde Ağası'dır. Dârüssaâde Ağalığı mevkiinin saray ve hükümet çevrelerinde etkin ve kudretli bir hale gelişinde (19. yüzyıldaki örneklerine benzer şekilde) bir nevi 'evkâf nâzirliği' olan bu görevin çok önemli bir payı bulunmaktadır. Bu noktada

¹ 1574 ile 1755 yılları arasında Dârüssaâde Ağalığı görevinde bulunmuş ağaların biyografileri için bkz. (Ahmed Resmî Efendi, 2000).

² Hacı Beşir Ağa'nın Dârüssaâde Ağalığı hakkında geniş bilgi için bkz. (Hathaway, 2005).

Dârüssaâde Ağası'nın sorumluluğuna verilen vakıfların, bunların teşkilat yapısı ve bu teşkilatın tarihi hakkında kısa bilgiler vermek yerinde olacaktır.

Evkâf-ı Haremeyn Nezâreti, Dârüssaâde Ağası Habeşî Mehmed Ağa'nın vakıflarla ilgili bu görevi Muharrem 995 / Aralık 1586'da deruhde etmesi ile kurulmuştur. Bizzat padişah tarafından Evkâf-ı Haremeyn Nâzırlığı görevine atanan Mehmed Ağa bu göreve tayin edilen ilk Dârüssaâde Ağası'dır. Nezâretin adından da anlaşılacağı üzere ilk elden Haremeyn vakıflarının idaresiyle meşgul olan bu teşkilat, sonraları padişah, saray kadınları, bazı üst düzey yöneticileri vs. muhtelif zevâtın kurdukları vakıfların idaresinden de sorumlu hale gelerek daha önemli bir Osmanlı kurumu mevkiine yükselmiştir.

Evkâf-ı Haremeyn Nezâreti dört ayrı daireye ayrılmıştı.

1- *Evkâf-ı Haremeyn Müfettişliği*: Dârüssaâde Ağası'nın nezaret ettiği vakıfların iş ve işlemlerinin usulüne uygun şekilde yürütülmesinden sorumlu olan dairedir. Vakıflarının gelir kaynaklarının denetlenmesi ve muhafazası da bu dairenin görevleri arasındaydı.

2- *Evkâf-ı Haremeyn Muhasebeciliği*: Nezarete bağlı vakıfların muhasebe kayıtlarını tutmak, vakıf mülhakâtının ve cihâtının salimen kayıt altına alınması gibi görevleri icra eden dairedir.

3- *Evkâf-ı Haremeyn Mukataacılığı*: Nezarete bağlı vakıfların mukataalarının intikal, gelir-giderlerinin tutulması, vergi hesaplarının yapılması gibi görevleri yerine getiren dairedir.

4- *Dârüssaâde Yazıcılığı*: Dârüssaâde Ağası'nın sorumlu olduğu işlerde kâtiplik görevini ifa eden dairedir. Dârüssaâde yazıcıları, ağanın her türlü yazışmasına vakıf kimseler oldukları için oldukça nüfuzlu kimseler halini almışlardır (Kemâl vd. H. 1335, s.14-16; Güler, 2011, s.238).

28 Mayıs 1588 tarihinde eyaletlere, kadınlıklara, beylere hükümler gönderilip, bölgelerindeki Haremeyn vakıflarının yönetiminin merkezden idare edileceği ve bu vakıfların nezaretinin Dârüssaâde Ağalığı'na tevcih edildiği belirtilmiştir (Güler 2011, s.233). 30 Mayıs 1588 tarihinde ise Dârüssaâde Ağası Habeşî Mehmed Ağa'ya da bir hüküm gönderilerek; Haremeyn vakıflarıyla beraber, deşişe, gavriye, sancak, hasekiye, sultan, valide sultan, saray erkânı ve vezir vakıflarının nazırlığı kendisine bağlanmış ve bu vakıfların işletilmesi ile alakalı malumat verilmiştir (Güler 2011, 234).³ 16 Receb 996 / 11 Haziran 1588 tarihli bir kayıta geçen "...diyâr-ı Mısır'da vâki' deşişe-i şerîfe ve hâsekî ve gavriyye ve sâir evkâfın Haremeyn-i şerîfeyne ta'yîn olunan evkâfın nezâreti bu kullarına fermân olundukda..." şeklindeki ifade Mehmed Ağa'nın göreve tayinine işaret etmektedir (TSMA.d. 1355, 3a).

Dârüssaâde Ağaları'na uhdelerinde bulunan bu nezaret görevi dolayısıyla aylık bir ücret de tayin edilmiştir. Dârüssaâde Ağaları'nın aylığı hakkında incelediğimiz döneme ait bir malumat edinilemese de, H. 1239 / M. 1824 yılında Dârüssaâde hazinesinden aylık olarak 1.000 guruş aldığı arşiv kayıtlarına yansımıştır (TSMA.d. 1131, 1b).

Dârüssaâde Ağaları her Çarşamba günü nezaretindeki vakıfların işleriyle alakalı olarak, evkâf müfettişi, Haremeyn evkâfı muhasebecisi, Haremeyn evkâfı mukataacısı⁴, ruznameci, baş halife, Dârüssaâde yazıcısı gibi amirliğini yaptığı memurlarla Topkapı Sarayı'nda kendi dairelerinde divan tertip ederlerdi. Divanda, sorumlu olduğu vakıflara ait mukataaların ihaleleri, vakıfların ferağ, intikal ve mahlulat işleri, mütevellilerin arzları ile selatin camilerine ait her türlü azil ve tayinler yapıldı (Uzunçarşılı, 1988, s.179; Güler, 2011, s.239; Pakalın, 1983, s.743).

Dârüssaâde Ağalığı'nın vakıf işleri ile ilgilenen memurları vakfiyelerdeki şartlar gereğince nezarete bağlı vakıfların gelirlerinin toplanmasını sağlardı. Toplanan bu

³ Peirce, Dârüssaâde Ağası'nı bütün padişah ailesi vakıflarının mütevellisi olarak tanımlamıştır (Peirce, 2002).

⁴ Haremeyn Evkâfı Mukataları ile ilgili olarak ait örnek bir kayıt için bkz. (TSMA.d. 1333).

gelirlerden Mekke, Medine ve Kudüs'e tayin olunan surreler gönderildikten sonra kalan meblağ, dolap denilen Haremeyn hazinesine konulmaktaydı. Sonrasında nezaretin bir senelik gelir, gider ve bakayası defter suretinde hazırlanarak padişaha sunulmaktaydı. Padişah ise kendisine sunulan defteri inceleyerek "mûcibince amel oluna ve kalemlerine kayd oluna" ifadesiyle hatt-ı hümayun yazmaktaydı. Dârüssaâde Ağası sened suretinde olan bu hatt-ı hümayunu muhafaza ederdi (Uzunçarşılı 1988, s.177-8; Güler, 2011, s.239).

Haremeyn hazinesinden padişahın izni olmadan harcama yapılamazdı. Haremeyn hazinesi, iç ve dış hazinelerin kifayetsiz kaldığı durumlarda ihtiyat hazinesi olarak da kullanılmıştır (Uzunçarşılı, 1988, s.178). Bununla birlikte Haremeyn hazinesine padişaha harçlık mahiyetinde ve valide sultan ile haseki sultana in'am olarak para verilmesi, ağalara borç verilmesi, vakıfların tamirat işlerinin finansmanı ve birbirileri arasındaki borç-alacak ilişkilerinde ve bazı önemli zevatın vefatında tabutunu taşıyanlara in'am verilmesi gibi durumlarda Haremeyn hazinesi dolabından para ihraç olunmuştur.⁵

Evkâf-ı Haremeyn Nezareti görevi 1830'lara kadar Dârüssaâde Ağası tarafından yürütülmüştür. 1838 yılında ise 1826 yılında kurulan Evkâf-ı Hümayun Nezareti'ne bağlanmıştır (Öztürk, 1995, s.76).

Dârüssaâde Ağası ve ona bağlanan vakıflar konusunda bilgi verdikten sonra makalenin esas konu ve amacını teşkil eden arşiv kayıtları (defterleri) ve içerikleri konusunda bilgi verilerek değerlendirmeler yapılacaktır.

3-Yayımlanan Arşiv Defterleri ve Haremeyn Evkâfı (Dârüssaâde Ağası) Nezareti'ne Bağlı Vakıflar ve Nezaretin Gelir ile Bakayası

Makalede Mısır'daki deşîşe ve Haremeyn evkâfı ile H. 1079 yılında Dârüssaâde Ağası nezaretine bağlı bulunan vakıfların listelerini içeren bir dizi arşiv defteri konu edinilmiştir. Mısır'da bulunan Haremeyn Evkâfı'nın listesine ait defter Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi 3887/1 numarada (TSMA.d. 3887/1) kayıtlıdır. Dârüssaâde Ağası'nın nezaretindeki vakıfların H. 1079 tarihli listesi ise 3887/2 numaralı defterde verilmiştir. Haremeyn evkâfına ait vakıfların H. 1080 yılına ait gelir ve bakaya durumları ise 3887/3 no'lu defterde kayıtlıdır.

İncelediğimiz defterlerin kapsadığı H.1079-1080 / M.1668-1670 tarihlerinde Dârüssaâde Ağalığı görevinde Abbas Ağa bulunmaktaydı (TSMA.d. 3646/124, 1).⁶ Defterdeki verilen bilgilere göre H. 1079 yılında Dârüssaâde Ağası Abbas Ağa nezaretindeki vakıfların sayısı 330'dur. Bu vakıfların 17'si Mısır'da, 112'si selatin-i izam ve diğer (İstanbul'dakiler) vakıflar, 37'si Rumili'nde ve 164'ü de Anadolu'da bulunmaktaydı.

Mısır'da bulunan vakıfları diğerlerinden ayrı değerlendirmek yerinde olacaktır. Mısır'ın, Osmanlı topraklarına ilhakından sonra deşîşe vakıflarının sayı ve gelirlerinde bir artış meydana gelmiştir. Sayıları artan bu vakıfların idaresi için "Nâzıru'n-nüzzârlık" adıyla görev ihdas edilmiştir. Nâzıru'n-nüzzârlık, Haremeyn işlerinde tecrübeli olan kişilere tevcih edilmiştir (Güler, 2011, s.193). Örneğin, Dârüssaâde Ağası Habeşî Mehmed Ağa kendisine tevcih edilen Evkâf-ı Haremeyn Nezareti görevini uhdesine almasından kısa bir süre sonrası Deşîşe vakıflarının nazırı Mustafa Ağa'nın vefatı dolayısıyla padişaha bir arz takdim etmiştir. Bu arz Ayasofya-i Kebir Vakfı'nın eski mütevellilerinden Ahmed Efendi'nin deşîşe vakıflarının nazırlığına tayini ile ilgilidir (TSMA.d. 1355: 3a).

⁵ Geniş bilgi için bkz. (TSMA.d. 1140/1)

⁶ Dârüssaâde Ağası Muslı Ağa'nın vefatı sonrasında boşalan ağalığa Valide Sultan'ın başağası olan Abbas Ağa H. 1078/ M. 1667 tarihinde tayin edilmiştir. Bu görevde dört sene kalan Abbas Ağa H. 1082 / M. 1671 tarihinde emekliye ayrılarak Mısır'a gitmiştir (Ahmed Resmi Efendi, 2000, s.58).

Mısır'daki vakıflar haricindeki diğer vakıfların çoğunun mütevellilerine ait yevmiye miktarları 3887/2 numaralı defterde verilmiştir. Bu bilgilere göre defter içerisinde en düşük müteveli yevmiye ücreti 1 akçe olarak görünmektedir. Bu ücreti veren iki vakıf bulunmaktadır. Bunlardan ilki İstanbul'da bulunan merhume Mahcebin'e ait vakıf ile Konya'da bulunan Mahmud Paşa Hanı vakfının mütevellisine verilenlerdir. Mütevelliler içerisinde en yüksek yevmiye alanlar ise Edirne'de bulunan Sultan Murad Han, Sultan Bayezid Han ve Sultan Selim Han vakıflarının mütevellileridir. Söz konusu mütevellilere yevmiye olarak 80 akçe verilmektedir. Defterde vakıfların çoğunun mütevellilerine verilen yevmiyeler belirtilmişken, bazı kayıtlarda ise muayyen (M) ibaresi konulmuştur. Bahsi geçen kayıtlarda hem meblağın hem de muayyen ibaresinin bulunmadığı vakıflar da mevcuttur. Bu vakıfların mütevellileriyle alakalı incelenen defterlerde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Yukarıda da bahsedildiği üzere Dârüssaâde Ağası nezaretindeki vakıfların gelirleri, giderleri ve bakayaları Evkâf-ı Haremeyn muhasebecileri tarafından yapılmaktaydı. Çalışmada yararlanılan 3887/3 numaralı defterde H. 1080 yılında Evkâf-ı Haremeyn'e bağlı vakıflardan 35 vakfın gelirleri ile 82 vakfın bakaya durumları kaydedilmiştir. Gelirleri ve bakayaları belirtilen vakıflar Dârüssaâde Ağalığı'na bağlı tüm vakıfları kapsamamaktadır. Bu defterde kaydı yer alan vakıfların H. 1080 yılına ait gelir, bakaya ve teslimatları ile ilgili veriler aşağıda tablolastırılmıştır.

Tablo 1: Dârüssaâde Ağası'na Bağlı Vakıfların Gelir ve Bakayaları

Hazine	Akçe	Guruş (80 akçe)	Hasene (120 Akçe)	Toplam
Gelir	4.427.153*	-	3.000	4.787.153
Teslimat	3.757.707	37.502	100	6.769.867
Bakaya	2.323.040	365	-	2.352.240

* Tamirata verilen 50.000 akçe düşülmüştür.

Defterdeki bilgiler dairesinde H. 1080 yılında Haremeyn hazinesinin gelirleri 4.477.153 akçe ve 3.000 haseneden oluşmaktadır. Karapınar'da bulunan Sultan Selim Han vakfından hazineye 50.000 akçe girmesi gerekirken bu meblağ vakfın tamiratına sarf olunmuştur. Bu nedenle Haremeyn hazinesine 4.427.153 akçe girdi olabilmiştir. 3.000 hasene ise (3.000x120) 360.000 akçeye tekabül etmektedir. Rakamların toplamı Haremeyn hazinesine 4.787.153 akçe girdi olduğunu göstermektedir.

Haremeyn hazinesi uhdesinde bulunan evkâfın bakayalarından 3.757.707 akçe, 37.502 guruş ve 100 hasene tahsil edilmiştir. Tahsil edilen meblağ içerisinde guruşun akçe cinsinden değeri (37.502x80) 3.000.160'tır. 100 hasene ise 12.000 akçeye tekabül etmektedir. Böylelikle H. 1080 yılı Receb'inde bakayalardan Evkâf-ı Haremeyn hazinesine giren meblağlar toplamı 6.769.867 akçe olmuştur.

Bakayaların hacmi noktasında arşivden temin edilen birkaç defter vasıtasıyla küçük bir değerlendirme (karşılaştırma) yapmak mümkündür. Örnek olarak Selanik ve Yenice-i Vardar'da bulunan Haremeyn evkâfından H. 1079 yılında Haremeyn hazinesine kalan meblağ 16.500 akçedir (TSMA.d. 3646/124, 2). 1080 yılında ise Haremeyn hazinesine vakıftan kalan meblağ 22.935 akçeye tekabül etmiştir (TSMA.d. 3646/123, 3). H. 1080 yılında bakaya olarak kalan ve tamamen teslim olunan meblağ ise 17.600 akçe olmuştur. Bir başka örnek de ele alınacak olunursa, Gelinkiras'da⁷ bulunan Haremeyn evkâfının teslim olunmayan bakayası 295.000 akçedir. Vakfın 982 tarihinde muhasebe edilen üç senelik asl-ı mal olan gelirleri 615.000 akçedir (TSMA.d. 3660/1, 1). Yıllık olarak 205.000 akçeye tekabül etmiştir. Bu iki kayıttan da

⁷ Gelinkiras kazasındaki Haremeyn vakfına bağlı 33 köy ve 3 mezraa bulunmaktaydı (Güler, 2011, s.175).

anlaşılabileceği üzere, vakıfların bakayalarının rakamsal büyüklükleri bazı zamanlarda vakıfların yıllık gelirleri civarında ve üzerinde dahi seyredebilmektedir.

İnceleme konusu edilen H. 1080 tarihli deftere göre tahsil edilemeyip bakayaya kalan tutarlar ise 2.323.040 akçe ve 365 guruştan oluşmaktadır. Guruşun akçe karşılığı (365x80) 29.200 akçeye tekabül etmektedir. Haremeyn hazinesinin bakayası ise toplamda 2.352.240 akçe olarak kalmıştır. Bu bakayalar kayıtlarda “*der-zimmet-i mütevellî-i ...*” şeklindeki yazılmasından anlaşılacağı üzere, akarları işleyenlerde değil, mütevellilerde kalan bakiyeleri nitelendirmektedir. Yani, vakıf gelirlerinin tahsil edildiğini, fakat meblağın mütevellinin elinde olduğunu göstermektedir.⁸

H. 1080 yılında Evkâf-ı Haremeyn hazinesine vakıf gelirlerinden ve önceki dönem bakayalarından gelen meblağların toplamı 11.557.020 akçe tutarındadır. Daha sonraki senelere bakaya olarak ise 2.352.240 akçe kalmıştır.

4-Dârüssâde Ağalığı'na Bağlı Vakıflarla İlgili Defterlerin Metinleri

T SMA.d. 3887/1 Numaralı Defter

Defter-i evkâf-ı mezkûrın der-mahrûse-i Mısır der-taht-ı nezâret-i ağa-yı Dârü's-sa'âde
Vakf-ı deşîşe-i merhûm Sultân Ahmed Hân der-uhde-i Monla Sünbül Ağâ
Vakf-ı deşîşe-i Sultân Süleymân Hân ve Sultân Çakmak ve Sultân Kayıtbay
Vakf-ı deşîşe-i Sultân Murâd Hân der-uhde-i Küçük Sünbül Ağâ
Vakf-ı deşîşe-i Sultân Mehmed Hân der-uhde-i Mehmed Ağâ
Vakf-ı sebîl-i merhûm ve mağfûrun-leh Gâzi Sultân Murâd Hân der-uhde-i Yûsuf Efendi
Vakf-ı Vâlide Sultân vâlide-i Sultân Mehmed Hân der-uhde-i İbrahim Ağâ
Vakf-ı merhûm Mustafa Ağâ ağa-yı sâbık-ı Dârü's-sa'âde
Vakf-ı merhûme Kethudâ Canfedâ Hâtun
Vakf-ı Eşrefiyye der-uhde-i Mahmûd Ağâ
Vakf-ı Sultân Gavri der-uhde-i Dâvûd Ağâ
Vakf-ı Bîmârhanê
Vakf-ı Sultân Kayıtbay der-uhde-i Yakut Ağâ
Vakf-ı Fâtıma Sultân bint-i Sultân Gavri
Vakf-ı Şeyhûniyye
Vakf-ı Hubziyye
Vakf-ı Ağâ Hasan Paşa
Vakf-ı Haremeyn-i Şerîfeyn der-uhde-i Ahmed Ağâ

T SMA.d. 3887/2 Numaralı Defter

Defter-i evkâf-ı selâtîn-i izâm ve gayruhû der-nezâret-i hazret-i ağa-i Dârü's-sa'âdeti's-şerîfe 1079	Yevmiye
An-vakf-ı câmi'-i şerîf-i Ayasofya-i Kebîr der-uhde-i Ahmed Ağâ	
An-vakf-ı Şehzâde Sultân Mehmed Hân der-uhde-i Süleymân Ağâ	
An-vakf-ı Türbeler der-nezd-i Ayasofya der-uhde-i Abdullâh Efendi	
An-vakf-ı sâhibü'l-hayrât hazret-i Vâlide Sultân dâmet ismetühâ der-uhde-i Mustafa Efendi kethudâ	
An-vakf-ı merhûm Atîk Vâlide Sultân der-Üsküdar der-uhde-i Yûsuf Ağâ	
An-vakf-ı merhûm Cedîd Vâlide Sultân [der-] Üsküdar der-uhde-i Mustafa Çelebi	

⁸ Ereğli kasabasında bulunan Haremeyn Evkâfı'nın halkta olan bakayasına ait bir defter için bkz. (T SMA.d. 3660/9).

meşrût	
An-vakf-ı merhûm Sultân Ahmed Hân der-İstanbul der-uhde-i Hüseyin Bey mîr-âhûr-ı evvel	
An-vakf-ı Ayşe Sultân ve Gâzi İbrâhîm Paşa der-uhde-i Abdurrahmân Ağa	
An-vakf-ı hazret-i Eyyûb Ensarî der-uhde-i Ahmed Halîfe	
An-vakf-ı el-Hâc Gevherhan Sultân der-uhde-i Hacı Ali	
An-vakf-ı Vâlide Handan Sultân der-uhde-i Mehmed Ağa	
An-vakf-ı Şah Sultân der-uhde-i Mustafa Çelebi	
An-vakf-ı Hânım Sultân der-uhde-i ( )	
An-vakf-ı Sûfî Fâtıma Sultân der-uhde-i Feyzullâh Çelebi der-İstanbul	
An-vakf-ı Ferahsâd Hâtun der-uhde-i Hamdî Çelebi İstanbul	18
An-vakf-ı merhûm Mahî Hâtun der-uhde-i Şaban	6
An-vakf-ı Fâtıma Sultân bint-i Ferhad Paşa der-uhde-i Ali Çavuş, İstanbul	15
An-vakf-ı merhûm Hümaşâh Sultân der-uhde-i Rukiyye Hânım ber-vech-i meşrût	20
An-vakf-ı merhûm Kethüdâ Canfedâ Hâtun der-uhde-i Kenan Bey, İstanbul	15
An-vakf-ı Türbe-i Gâzi Sultân Murâd Hân ve Sultân İbrahim ve Sultân Mustafa Hân der-uhde-i Bosnevî Mehmed Ağa	
An-vakf-ı Gülizar Hâtun der-İstanbul der-uhde-i Mehmed	5
An-vakf-ı Gülfâm Hâtun [der]- Üsküdar der-uhde-i Mehmed Ağa	13
An-vakf-ı Selmân Ağa der-Üsküdar der-uhde-i İbrâhîm	10
An-vakf-ı merhûm Selmân İstanbul der-uhde-i Ahmed Efendi	10
An-vakf-ı Münevvere Hâtun der-İstanbul der-uhde-i Abdülbâkî Çelebi	6
An-vakf-ı Çemşid Hâtun İstanbul der-uhde-i Yûsuf	3
An-vakf-ı merhûme Safiyye Hâtun der-uhde-i Hasan Bey	4
An-vakf-ı Mahmud Paşa-yı Velî der-uhde-i Abdürrahîm Ağa	50
An-vakf-ı Türbe-i Şerîf-i Gâzî Murâd Paşa İstanbul der-uhde-i evlâd-ı vâkîf	30
An-vakf-ı Ağa Hasan Paşa der-uhde-i Halîl	20
An-vakf-ı merhûm Yemişçi Hasan Paşa der-uhde-i Mustafâ	5
An-vakf-ı Sanavber Hâtun der-İstanbul der-uhde-i Abdülkerîm	3
An-vakf-ı Mehmed ağa-i sâbık-ı Dârü's-sa'âde der-uhde-i Ali Ağa	20
An-vakf-ı Hamza Paşa der-İstanbul der-uhde-i Mehmed	10
An-vakf-ı Mescid-i Şerîf-i Üçler der-uhde-i Receb	3
An-vakf-ı Mercan Ağa der-İstanbul der-uhde-i Ahmed	15
An-vakf-ı mescid-i şerîf-i Firuz Ağa der-uhde-i Halîl	5
An-vakf-ı Frenk Ali Ağa der-uhde-i Ebubekir	10
An-vakf-ı mescid-i şerîf-i Ya'kûb der-uhde-i Mustafa Mansurî	5
An-vakf-ı Hüseyin Ağa der-nezd-i Âşık Paşa [der]-uhde-i Süleymân Efendi	10
An-vakf-ı Mekteb-i merhûm Davud Ağa	8
An-vakf-ı Hoca Rüstem İstanbul der-uhde-i Mehmed	4
An-vakf-ı Yavuz Mehmed Ağa İstanbul der-uhde-i evlâd[?]	15
An-vakf-ı Kapudan Şehîd Ali Paşa der-uhde-i Hüseyin bevâb	5
An-vakf-ı Musâhib Mehmed Ağa Tophâne der-uhde-i Abdî evlâd	8
An-vakf-ı Ak Mehmed Ağa İstanbul der-uhde-i Dilaver utekâ	5
An-vakf-ı Kamer Hâtun İstanbul der-uhde-i Mustafa	5

An-vakf-1 İbrahim Paşa der-karye-i Orta der-uhde-i Mehmed	20
An-vakf-1 Mîr-âhûr Ahmed Ağa der-uhde-i utekâ	15
An-vakf-1 Mîr-âhûr İlyas Bey der-Kulle-i Heft der-uhde-i Ca'fer	6
An-vakf-1 Musa Çavuş der-Eyyûb der-uhde-i Ca'fer	10
An-vakf-1 Pürşive Hâtun İstanbul der-uhde-i Süleyman	3
An-vakf-1 Arakiyyelü Şemssima Hâtun der-uhde-i Mahmud	4
An-vakf-1 Süleymân Subaşı der-bâb-ı dakîk der-uhde-i ( )	( )
An-vakf-1 Ayşe Sultân bint-i Cem Sultân der-uhde-i Receb	5
An-vakf-1 Aynîşah Sultân der-uhde-i Habîb	( )
An-vakf-1 Kethüdâ Periruh Hâtun der-uhde-i Hacı Murteza	10
An-vakf-1 Şemsruhsar der-uhde-i Mehmed	5
An-vakf-1 Yasemin Hâtun Hisâr-ı Anadolu der-uhde-i Mustafa	5
An-vakf-1 Ahmed Efendi muhâsebeî-i sâbık der-uhde-İbrahim	5
An-vakf-1 Mehmed Paşa Karagümrük der-uhde-i Ali Halife	15
An-vakf-1 Hacı Murâd na'lbend der-uhde-i Ahmed	3
An-vakf-1 merhûm Sünbül Ağa der-uhde-i Mahmûd	6
An-vakf-1 Kilarî Süleyman Ağa meşrût	( )
An-vakf-1 Kilarî Mehmed Ağa der-uhde-i ( )	10
An-vakf-1 Gülendâm Hâtun der-uhde-i Mehmed	2
An-vakf-1 Çakır Ağa İstanbul evlâd-ı vâkıf meşrût	15
An-vakf-1 Takyecibaşı Ca'fer Çelebi der-uhde-i Ahû[?]	2
An-vakf-1 Âsude Hâtun der-nezd-i Âşık Paşa der-yed-i Mehmed	6
An-vakf-1 Mustafa Çelebi eş-şehîr Tekerlek der-uhde ber-vech-i meşrût	6
An-vakf-1 Halil Efendi ser-halife-i muhâsebe-i Haremeyn [der-uhde-i] Mustafa	4
An-vakf-1 Kapudan Hasan Paşa İstanbul der-uhde-i Ebubekir evlâd	10
An-vakf-1 Ebulfazl Efendi Tophâne der-uhde-i Mehmed	10
An-vakf-1 Seyyid İsmail Çelebi der-bâb-ı Aya der-uhde-i Ebubekir	10
An-vakf-1 Fâtıma Hânım der-bâb-ı Eğri der-uhde-i Receb	4
An-vakf-1 Abdülkerim an-ağayân-ı Dârü's-sa'âde der-uhde-i İsmail	5
An-vakf-1 Hasan Ağa der-nezd-i Kurşunlu Türbe der-uhde-i Hüseyin Halife meşrût	3
An-vakf-1 Ömer Efendi hâce-i sâbık der-uhde-i İbrahim	10
An-vakf-1 Hekîm Şirvanî der-Şeyh Vefâ der-uhde-i Ca'fer	6
An-vakf-1 Mehmed Efendi Zülfikar Hoca der-uhde-i Mehmed	5
An-vakf-1 Hanzâde Sultân der-uhde meşrût	5
An-vakf-1 Hüseyin Ağa bâb-ı Dârü's-sa'âde[?] Üsküdar der-uhde-i Mustafa Ağa	( )
An-vakf-1 Mahmud Ağa baltacı der-İstanbul ve İzmir der-uhde-i Ebubekir, meşrût	10
An-vakf-1 Hadice Sultân der-uhde-i Atâullâh utekâ	2
An-vakf-1 Süleymân Ağa-i sâbık Galata der-uhde-i ( )	5
An-vakf-1 Emine bint-i Abdullah der-uhde-i Ahmed	5
An-vakf-1 merhûme Mâhcebîn İstanbul der-uhde-i Yusuf	1
An-vakf-1 Mâhpeyker Hâtun der-uhde-i Hasan Ağa meşrût	5
An-vakf-1 Mescid-i Şerîf-i Şeyh Ferhad der-uhde-i Mehmed	6
An-vakf-1 İbrahim Efendi muhâsebeî-i Haremeyn der-uhde-i Musa	2

An-vakf-1 Beşir Ağa der-uhde-i Bayram bevvâb	3
An-vakf-1 Yemenli Hüseyin Ağa der-uhde-i Mehmed	10
An-vakf-1 Sofu Mehmed Bey der-câmi'-i Ali Paşa der-uhde-i Fâtıma evlâd	4
An-vakf-1 Mustafa ibn-i Abdullah der-mahalle-i Sultân Süleymân	2
An-vakf-1 Ramazan ibn-i Ferhad der-câmi'-i Mehmed Ağa	3
An-vakf-1 Çiftlik-i Gülşirin Daye Hâtun	( )
An-vakf-1 Mescid-i Şerîf-i Etyemez Dede	( )
An-vakf-1 Mi'mâr İbrahim der-Mercan [der-uhde-i] Seyyid Mehmed	( )
An-vakf-1 ashâbü'l-hayrât-ı ocağ-ı teberdârân-ı Saray-ı Atîk	( )
An-vakf-1 Hacı Mustafa Ağa der-mescid-i Balaban Mustafa	10
An-vakf-1 Âişe Hâtun	3
An-vakf-1 Mescid-i Şerîf-i Sarı Musa	5
An-vakf-1 Mustafa Efendi Tahta Kadı	5
An-vakf-1 Osmân Çavuş der-karye-i Keçili	( )
An-vakf-1 Ali Ağa ser-çavuşân	( )
An-vakf-1 Malkoç Ağa der-uhde-i Mehmed	4
An-vakf-1 Ali musâhib-i şehriyârî, Hasan	5
An-vakf-1 merhûm Şaban Ağa	( )
An-vakf-1 Nükûd-ı Hüsni Bey der-mescid-i Hamza Paşa	( )
An-vakf-1 Mescid-i Şerîf-i Şâh Sultân [der-uhde-i] Hasan el-mütevellî	( )
An-vakf-1 mescid-i şerîf-i Mehmed Efendi [der-]Aksaray	( )
An-vakf-1 merhûm Ferîdûn Ağa der-câmi'-i Vâlide Sultân der-Üsküdar, [der-uhde-i] Derviş mütevellî	20
	112
Der-vilâyet-i Rumili	
An-vakf-1 merhûm Sultân Süleymân Hân der-kasaba-i Çorlu der-uhde-i İbrahim Ağa	40
An-vakf-1 Gâzi Süleyman Paşa der-Bolayır der-uhde-i Ali Ağa	60
An-vakf-1 Sarıca Paşa der-Gelibolu der-uhde-i Derviş Ağa	20
An-vakf-1 Sultân Murâd Hân der-Edirne der-uhde-i Mustafa Ağa	80
An-vakf-1 Sultân Bayezid Hân der-Edirne der-uhde-i Ebubekir Ağa	80
An-vakf-1 Sultân Selim Hân der-Edirne der-uhde-i Süleyman Ağa	80
An-vakf-1 Dârü'l-hadîs-i Sultân Murâd der-Edirne der-uhde-i Seyyid Mehmed Ağa	30
An-vakf-1 Şah Sultân der-Edirne der-uhde-i Derviş	25
An-vakf-1 câmi'-i atîk-i Sultân Mehmed Hân der-Edirne der-uhde-i Mehmed Çavuş Çavuş ulûfesi hazîne mânde olmuştur.	( )
An-vakf-1 çeşme-i cedîd ve harrûb ve tahmîs-i kahve ve odahâ-i sâhibü'l-hayrat Mustafa Paşa kâimmakâm-ı Edirne [der-uhde-i] Osman el-mütevellî meşrût	5
An-vakf-1 Mekteb-i Hoca Rüstem der-Câmi'-i Atîk Edir[ne], Abdî el-mütevellî	3
An-vakf-1 mekteb-i merhûm Keyvan der-uhde-i Ayşe Hâtun evlâd, meşrût	( )
An-vakf-1 Kamerşah Sultân der-Timurhisar der-uhde-i Mehmed Efendi meşrût	10
An-vakf-1 merhûm Mehmed Bey evlâd-ı Gedik Ahmed Paşa der-Siroz der-uhde-i Abdullah el-mütevellî	( )
An-vakf-1 Sultân Bayezid der-Babadağı der-uhde-i İbrahim	30

An-vakf-ı merhûm Mehmed ağa-i sâbık der-İsmailgeçidi der-uhde-i Bektaş	20
An-vakf-ı Muslı Ağa ağa-i sâbık-ı Dârü's-sa'âdeti'ş-şerîfe der-kasaba-i İsmailgeçidi der-uhde-i ( )	( )
An-vakf-ı Sultân Osman der-İsakçı [der-uhde-i] Mehmed Bey el-mütevellî meşrût	20
An-vakf-ı Hümaşah Sultân der-Vize ve Üsküb der-uhde-i Râbia meşrût	( )
An-vakf-ı Mustafa ağa-i sâbık-ı Dârü's-sa'âde der-kasaba-i Eyçe[?] der-uhde-i Hasan	15
An-vakf-ı bî-zebân Süleyman Ağa der-Yakova der-uhde-i Resûl	10
An-vakf-ı nükûd-ı sâhibü'l-hayrât der-câmi'-i Sultân Süleyman der-Ahyolu der-uhde-i Hasan	( )
An-vakf-ı sâhibetü'l-hayrât hazret-i Vâlide Sultân ve merhûm Sultân İbrahim Hân ve merhûm Hüseyin Paşa teberdar-ı sâbık der-cezîre-i Girid der-uhde-i Hasan Efendi	
An-vakf-ı Davudiyye-i Ali Bey der-Alacahisar	
An-vakf-ı merhûm Ali Paşa der-Viran [der-uhde-i] Süleyman el-mütevellî	20
An-vakf-ı Ferhad Paşa der-kazâ-i Banaluka [der-uhde-i] Mustafa el-mütevellî	M
An-vakf-ı Haremeyn merhûme Fatıma Hâtun der-kasaba-i Niş [der-uhde-i] Ahmed el-mütevellî	M
An-vakf-ı türbe-i merhûm Zâhide Bacı der-Niş	M
An-vakf-ı merhûm Haydar Çavuş der-kasaba-i Bender der-câmi'-i Sultân Süleyman	M
An-vakf-ı Yemişçi Hasan Paşa der-kasaba-i Ragova der-kasaba-i Yakova [der-uhde-i] Hacı Ahmed el-mütevellî	5
An-vakf-ı Sultân Murâd Hân der-Cisr-i Ergene [der-uhde-i] Mahmud Ağa el-mütevellî	50
An-vakf-ı merhûm Mehmed Paşa der-Petrana [der-uhde-i] Mehmed Efendi evlâ[d] ber-vech-i meşrût	15
An-vakf-ı câmi'-i merhûm Bali Hoca der-Kızanlık der-kazâ-i Uzunca Hasköy [der-uhde-i] Abdurrahman el-mütevellî	3
An-vakf-ı Mescid-i Şerîf-i İlyas Bey der-Drama [der-uhde-i] Hüseyin el-mütevellî	M
An-vakf-ı Nükûd-ı Mehmed Ağa eş-şehîr Solak [der-]Selanik, [der-uhde-i] Mehmed el-mütevellî	20
An-vakf-ı Zâviye-i Kademli Dede, [der-uhde-i] Hasan el-mütevellî	M
An-vakf-ı Mustafa Paşa der-kasaba-i Rahova der-Hersek, Mustafa el-mütevellî	M
<i>An-vakf 37</i>	
Der-vilâyet-i Anadolu	
An-vakf-ı Mustafa Paşa der-Gekbuze, [der-uhde-i] el-Hâc Resûl el-mütevellî	40
An-vakf-ı Fazlullah Paşa der-Gekbuze, [der-uhde-i] Ahmed el-mütevellî meşrût	10
An-vakf-ı Sultân Orhan der-Gekbuze, [der-uhde-i] Mehmed el-mütevellî	10
An-vakf-ı Zâviye-i Kutbeddin der-Gekbuze, [der-uhde-i] Ahmed el-mütevellî ve meşrût	5
An-vakf-ı Sultân Murâd der-Burusa, [der-uhde-i] Ahmed el-mütevellî	50
An-vakf-ı Yeşil İmâret der-Burusa, [der-uhde-i] Halil Ağa el-mütevellî	50
An-vakf-ı Sultân Orhan der-Burusa, [der-uhde-i] Ali Ağa el-mütevellî	40
An-vakf-ı Ebu İshak Kazrûnî der-Burusa, [der-uhde-i] Mustafa Efendi mütevellî meşrût	
An-vakf-ı Hazret-i Emir der-Burusa, [der-uhde-i] Ahmed Ağa el-mütevellî	60

An-vakf-1 Câmî'-i Kebîr der-Bursa, [der-uhde-i] Abdülkadir el-mütevellî	20
An-vakf-1 Zâviye-i Kasım Subaşı der-mahalle-i Ali Paşa Bursa, [der-uhde-i] Mustafa el-mütevellî	
An-vakf-1 Zâviye-i Pîr Emir Sultân Bursa	
An-vakf-1 Kasım Subaşı der-mahalle-i Çoban Bey Bursa	
An-vakf-1 nükûd-1 el-Hâc Receb der-Bursa, [der-uhde-i] Hasan el-mütevellî	3
An-vakf-1 Seyyid Battal Gâzi	10
An-vakf-1 Şeyh Abdülkadir Geylanî der-Bağdad ve Seyyid İbrahim evlâd <i>bâ-hatt-1 hümayûn</i>	
An-vakf-1 Şahin Lala der-Kirmasti, [der-uhde-i] Hüseyin el-mütevellî	M
An-vakf-1 Sultân Selim der-kasaba-i Sultâniyye, [der-uhde-i] Süleyman el-mütevellî	40
An-vakf-1 Sultân Bayezid der-Amasya, [der-uhde-i] Mehmed Ağa el-mütevellî	40
An-vakf-1 Dâru'l-kurrâ-i Sultân Selim der-Tire, [der-uhde-i] Ali Ağa el-mütevellî	50
An-vakf-1 Gedik Ahmed Paşa Karahisa[r], [der-uhde-i] Abdullah el-mütevellî meşrût	30
An-vakf-1 Hasan Paşa Akşehir, [der-uhde-i] Receb el-mütevellî	30
An-vakf-1 Hâtuniyye der-Konak, [der-uhde-i] Mehmed Ağa el-mütevellî	30
An-vakf-1 Hâtuniyye der-Trabzon, [der-uhde-i] Zeynelâbidin	50
An-vakf-1 İbrahim Bey veled-i Karaman der-Larende, [der-uhde-i] Ebubekir	45
An-vakf-1 Sultân Mehmed der-Merzifon, [der-uhde-i] İsmail mütevellî	20
An-vakf-1 Sultân Selim der-Konya, [der-uhde-i] Ahmed el-mütevellî	25
An-vakf-1 şadü'r-revân der-Konya, [der-uhde-i] Mehmed el-mütevellî	4
An-vakf-1 hazret-i Mevlânâ der-Konya, [der-uhde-i] Salih evlâ[d] meşrût	40
An-vakf-1 Şeyh Sadreddin Konevî, [der-uhde-i] Ebubekir el-mütevellî <i>Ulûfesi hazîne mânde olmuşdur</i>	
An-vakf-1 Mehmed Paşa der-Ulukişla, [der-uhde-i] Abdülkerim el-mütevellî	20
An-vakf-1 Devlet Hâtun, Merzifon, [der-uhde-i] Ahmed utekâ	( )
An-vakf-1 Gâzi Süleyman Paşa der-İznik vazîfe-i	( )
An-vakf-1 Sultân Orhan İznik, [der-uhde-i] Hüseyin el-mütevellî	M
An-vakf-1 Bülbül Hâtun der-Amasya ve Ladik	
An-vakf-1 Sultân Alaüddin Konya, [der-uhde-i] Hasan el-mütevellî	10
An-vakf-1 Hân-ı Mahmud Paşa Konya, [der-uhde-i] Mehmed el-mütevellî	1
An-vakf-1 Haseki Sultân der-Konya	5
An-vakf-1 Haremeynü's-şerîfeyn kârbânsaray, hân-ı kapan Kastamonu, [der-uhde-i] Hüseyin <i>bâ-hatt-1 hümayûn</i>	M
An-vakf-1 merhûm Mehmed ağa-yı sâbık-ı Dârü's-sa'âde der-Kal'a-i cedîd ve menzil-i m...[?] [der-uhde-i] Kasım Ağa el-mütevellî, meşrût	
An-vakf-1 Sultân Murâd der-Çerkeş	10
An-vakf-1 Yakut Ağa der-Magnisa, [der-uhde-i] Hasan el-mütevellî	4
An-vakf-1 Hüsvrev Ağa, Magnisa, [der-uhde-i] Mustafa el-mütevellî	2
An-vakf-1 Germiyanoglu Ya'kûb, [der-uhde-i] Fâtıma Hânım evlâd meşrût	30
An-vakf-1 Nilüfer Hâtun der-Atnos[?] el-mütevellî	5
An-vakf-1 Mustafa Efendi der-Magnisa ber-vech-i meşrût	10
An-vakf-1 Ömer Bey der-Mudanya, [der-uhde-i] Ömer el-mütevellî	3

An-vakf-ı câmi'-i Niflizâde[?] der-çarşu-yı İzmir, [der-uhde-i] Abdüllatif meşrût	( )
An-vakf-ı Kethudâ Hâtun, İznikmid, [der-uhde-i] Hacı Ahmed	10
An-vakf-ı Gâzi Süleyman Paşa der-İznikmid, [der-uhde-i] Mehmed el-mütevellî	6
An-vakf-ı Ashâbü'l-Kehf, [der-uhde-i] Mustafa Efendi mütevellî	M
An-vakf-ı merhûm Sultân Orhan bâ-şart-ı vakf-ı Şerefeddin Paşa der-Mekece[?] der-kazâ-i İne, el-mütevellî meşrût	M
An-vakf-ı hazret-i İbrahim Edhem meşrût	( )
An-vakf-ı Seyyid Halid bin Velid der-Humus[?], [der-uhde-i] Şeyh Ahmed	M
An-vakf-ı Paşa Ali Bey, Amasya an-evlâd-ı vâkıf meşrût	( )
An-vakf-ı hazret-i Halilürrahman, [der-uhde-i] Mehmed Ağa el-mütevellî	20
An-vakf-ı Sahratullah-ı müşerreffe der-Kudüs, [der-uhde-i] Ali Ağa el-mütevellî	30
An-vakf-ı Behram Kethudâ der-Kudüs ve İstanbul, [der-uhde-i] Abdülvehhab meşrût	M
An-vakf-ı Sultân Süleyman der-Kudüs-i şerîf	( )
An-vakf-ı Ribât-ı Mansûrî der-Kudüs, [der-uhde-i] Şeyh Muhammed Ali Carullah	10
An-vakf-ı Mustafa Paşa ve Ömeriyye ve Ayasofya, Kıbrıs	M
An-vakf-ı Mehmed Bey Süleyman Hân der-Şâm-ı şerîf [der-uhde-i] Piri Efendi el-mütevellî	50
An-vakf-ı Sultân Selim Hân der-Şâm, [der-uhde-i] Hüseyin Efendi mütevellî	30
An-vakf-ı Mısriyyûn der-Şâm-ı şerîf	50
An-vakf-ı Sultân Gavri der-Haleb, [der-uhde-i] Mehmed el-mütevellî evlâd utekâ [ve] meşrût	40
An-vakf-ı Haremeynü's-şerîfeyn der-Şâm, [der-uhde-i] Hüseyin Efendi el-mütevellî	30
An-vakf-ı Şems Ahmed Paşa der-Şâm	M
An-vakf-ı Bîmâristan-ı Kamerî der-Şâm, [der-uhde-i] Halil Ağa el-mütevellî <i>ber-vech-i te'yîd</i>	M
An-vakf-ı câmi'-i şerîf-i Nureddin der-Şâm, [der-uhde-i] Abdullah el-mütevellî	20
An-vakf-ı medrese-i Azraviyye der-Şâm [der-uhde-i] Ramazan el-mütevellî	
An-vakf-ı câmi'-i Tevbe, [der-uhde-i] İbrahim el-mütevellî	M
An-vakf-ı câmi'-i Ahmediyye der-Şâm	
An-vakf-ı Mescid-i Şerîf-i Çerkes der-Şâm meşrût	
An-vakf-ı Hân-ı Nil[?] der-Şâm	
An-vakf-ı Hayrullâh Bey der-Haleb, [der-uhde-i] Salih el-mütevellî meşrût	
An-vakf-ı Medrese-i Tahiriyye [der]-Şâm	
An-vakf-ı Sabuniyye der-Şâm, [der-uhde-i] Hüseyin Efendi el-mütevellî	
An-vakf-ı Ömeriyye der-Şâm	
An-vakf-ı Medrese-i Farisiyye der-Şâm	
An-vakf-ı medrese-i Takaviyye der-mahalle-i Beytül-medâris der-Şâm	
An-vakf-ı Sultân Murâd der-Çerkeş, [der-uhde-i] Durmuş el-mütevellî	10
An-vakf-ı Kara Ali Paşa der-Konya, [der-uhde-i] Hâfız Hasan el-mütevellî	2
An-vakf-ı merhûm Beşîr Efendi der-mahalle-i Turgudlu	
An-vakf-ı Kozlıca der-karye-i Alibey, Samakov meşrût	
An-vakf-ı câmi'-i Mahmud Bey der-Kulecik tâbî-i kazâ-i İnegöl Bursa meşrût	
An-vakf-ı mescid-i şerîf-i Hacı Hüseyin der-mahalle-i Hâtuniyye der-İzmir	

An-vakf-ı Lala Mustafa Paşa der-İlgun ve Ayıntab ve Şam, [der-uhde-i] Mustafa, evlâ[d] <i>Ulûfe hazîne mânde</i>	
An-vakf-ı Abdülkerim Çelebi der-İzmir, [der-uhde-i] Mustafa el-mütevelli	5
An-vakf-ı Seyyid Sabut kuddise sırruhû der-karye-i Tekke der-Yeniil	
An-vakf-ı câmi'-i Arkub[?] der-karye-i Takuş[?] nâm-ı diğer Ağıcık der-kazâ-i Gümüş	
An-vakf-ı Kasım Mehmed Paşa Diyarbakir eş-şehîr be-Ali Küffârî[?], [der-uhde-i] Seyyid Mehmed el-mütevelli	
An-vakf-ı câmi'-i merhûm Nasuh Bey der-Konya, Seyyid Nasuh an-evlâd meşrût	
An-vakf-ı Hacı Emrullah der-Burusa, [der-uhde-i] Mehmed el-mütevelli	5
An-vakf-ı câmi'-i Şerîf-i Til-metîn[?] tâbi'-i Şam, [der-uhde-i] Nasîrüddin el-mütevelli	4
An-vakf-ı mescid-i şerîf der-karye-i Ma'arra Telende tâbi'-i kazâ-i ...[?] [der-uhde-i] Şaban mütevelli	( )
An-vakf-ı Zâviye-i Urbâ'ü'n-Nebî[?] aleyhi's-selâm tâbi'-i Kilis ve hazret-i Davud der-A'zâz[?]	
An-vakf-ı Mehmed Bey ibn-i Mustafa Paşa der-İnegöl, [der-uhde-i] Ebûtâlib el-mütevelli meşrût	
An-vakf-ı zâviye-i Sultân Korkud der-Antalya	
An-vakf-ı Bali Bey der-kazâ-i Burusa	
An-vakf-ı Şaban Ağa voyvoda-i Yeniil der-karye, evlâd [der-uhde-i] Ebubekir el-mütevelli	2
An-vakf-ı Mehmed Çelebi der-mahalle-i Mandizâde[?] Aksaray	
An-vakf-ı İbrahim Bey der-Aksaray	
An-vakf-ı türbe-i İbrahim Bey Sultân Hâtun an-nakd ve Hasan merhûm Sultân Alaüddin ...[?] [der-uhde-i] Ahmed Efendi el-mütevelli	
An-vakf-ı zâviye-i Miskinler der-Kayseriyye	
An-vakf-ı Ali Çavuş der-Malatya, [der-uhde-i] Hüseyin el-mütevelli	( )
An-vakf-ı Çömez Ebubekir der-Malatya, [der-uhde-i] Abdülbaki an-evlâd	M
An-vakf-ı Boynueğri Mehmed Paşa vezîr-i sâbık der-Haleb [der-uhde-i] Selim el-mütevelli meşrût	
An-vakf-ı vezîr-i mükerrem sâhibü'l-hayrât Mustafa Paşa kâimmakâm, Edirne hâlâ der-kasaba-i Merzifon, Hüseyin el-mütevelli	5
An-vakf-ı câmi'-i Hüseyin Bey der-mahalle-i Hacı Kılıç der-Kayseriyye Hüseyin an-evlâd el-mütevelli, meşrût	
An-vakf-ı Ali Ağa kethüdâ-i sâbık-ı gulâm-ı Şam der-Şam-ı şerîf, [der-uhde-i] Celuberi[?] el-mütevelli meşrût	
An-vakf-ı câmi'-i İbrahim Bey veled-i Karaman der-Ereğli, [der-uhde-i] Mehmed Halîfe el-mütevelli	M
An-vakf-ı Haremeynü's-şerîfeyn der-Karahisar, [der-uhde-i] Mürsel Halife el-mütevelli	M
An-vakf-ı zâviye-i Başcı[?] Sultân der-Ayntab, [der-uhde-i] Ebubekir el-mütevelli	M
An-vakf-ı Hazret-i Hızır aleyhi's-selâm der-nâhiye-i Trablusşam, [der-uhde-i] Abdülkadir [b.] Salih el-mütevelli	

An-vakf-ı câmi'-i Servi ve medrese-i Saidiyye[?] der-Haleb [der-uhde-i] Kasım Ağa el-mütevelli	M
An-vakf-ı câmi'-i Altıparmak Mehmed Efendi der-Mısır, [der-uhde-i] Hasan en-nâzır	M
An-vakf-ı Bihâru'l-maşrıkeyn der-Mısır, Süleyman en-nâzır	
An-vakf-ı Cevherü'l-ma'nâ der-Mısır İvaz kâtibü'l-vakf	M
An-vakf-ı Şehid Mehmed Paşa vezîr-i sâbık der-Medîne	
An-vakf-ı deşîşe-i merhûm Sultân Ahmed Hân der-Mısır	
An-vakf-ı medrese-i hazret-i Ebubekir-i Sıddîk radiyallâhu [anh] der-Medine	
An-vakf-ı Mahmud Şah der-Mısır	
An-vakf-ı Mahmud Şah der-Mısır, [der-uhde-i] Osman en-nâzır	M
An-vakf-ı Müeyyediyye[?] der-kurb-ı Timurkapı der-Mısır [der-uhde-i] Kenan en-nâzır	M
An-vakf-ı Câbi Bey ed-defterdâr eş-Şeybi der-Mısır [der-uhde-i] Kaytas en-nâzır	
An-vakf-ı Kâdî Abdülbasit el-Cüyûşî der-Hatravan[?] der-Mısır, [der-uhde-i] Ahmed Musa en-nâzır	
An-vakf-ı sebîl-i merhûm Fâtih-i Bağdad Sultân Murâd der-Mısır Mehmed Ağa ser-müteferrika en-nâzır	
An-vakf-ı merhûm Özdemir der-Mısır, Hüseyin Ağa en-nâzır	
An-vakf-ı medrese-i Beni Said[?] Çaşnigîr Kavas Bay der-Mısır, m[der-uhde-i] Kemaleddin el-mütevelli	
An-vakf-ı zâviye-i Seyyid Nizameddin der-Mısır ve vakf-ı nezâret-i Nasreddin der-İskenderiyye <i>Ulûfe bırakmış ber-vech-i te'yîd[?]</i>	
An-vakf-ı deşîşe-i Sultân Süleyman Hân ve Sultân Kayıtbay ve Sultân Çakmak der-Mısır	
An-vakf-ı deşîşe-i merhûm Sultân Murâd Hân der-Mısır	
An-vakf-ı İskender Paşa der-Mısır	
An-vakf-ı Gânim et-tâcir der-Mısır, [der-uhde-i] Seydi Bekir el-mütevelli	
An-vakf-ı Hâkim Biemrillah der-Mısır, Ahmed en-nâzır	M
An-vakf-ı deşîşe-i Sultân Mehmed Hân der-Mısır	
An-vakf-ı merhûm Hoca Abdurrahman Karabaş Rabatî der-Medîne-i Münevvere, [der-uhde-i] Mustafa mücâviru'n-nâzır	
An-vakf-ı râh-ı âb-ı Sultân Süleyman Hân der-Mekke-i Mükerreme	
An-vakf-ı sebîlhâne-i Sultân Ahmed Hân der-Medîne, Hüseyin en-nâzır	
An-vakf-ı merhûme Vâlide Sultân vâlide-i Sultân Mehmed Hân der-Mısır	
An-vakf-ı Hacı Mustafa ağa-i bostanî der-Mısır	
An-vakf-ı merhûm Hoşkademü'l-Ahmedî ve İskender Paşa der-Mısır, [der-uhde-i] İbrahim en-nâzır	
An-vakf-ı merhûme Canfedâ Kethüdâ Hâtun der-Mısır, [der-uhde-i] Mustafa en-nâzır	
An-vakf-ı Nakîbü'l-ceş der-Mısır, [der-uhde-i] Mustafa en-nâzır	
An-vakf-ı Şerîf Emir-i Kebîr der-mahrûse-i Mısır, [der-uhde-i] Hüseyin en-nâzır	
An-vakf-ı Eşrefiyye der-Mısır, [der-uhde-i] Mehmed Helvayî en-nâzır	
An-vakf-ı Davudiye der-Mısır, [der-uhde-i] Eyüb Ağa en-nâzır	

An-vakf-ı Sultân Gavri der-Mısır	
An-vakf-ı Karaca Hoca Hüseyinî der-Mısır, [der-uhde-i] Kara Mehmed el-mütevellî	
An-vakf-ı Bîmârhâne der-Mısır, [der-uhde-i] Mehmed Bakirî[?] en-nâzır	
An-vakf-ı merhûm Sultân Kayıtbay der-Mısır, [der-uhde-i] Süleyman Ağa ağa-i Dârü's-sa'âde en-nâzır	
An-vakf-ı Haremeynü's-Şerîfeyn der-musâhib[?] der-Mısır, [der-uhde-i]Pertev Ağa en-nâzır	
An-vakf-ı Fatma Sultân bint-i Sultân Gavri der-Mısır, [der-uhde-i] Sefer Ağa en-nâzır	
An-vakf-ı Şerîf Yeşil Mehdi der-Mısır, [der-uhde-i] Ali en-nâzır	
An-vakf-ı Ceyhuniyye der-Mısır, [der-uhde-i] Ak Davud Ağa en-nâzır	
An-vakf-ı Cihânbanî Hâtun der-Mekke-i Mükerrime, [der-uhde-i] Şeyh Abdurrahman en-nâzır	
An-vakf-ı merhûm Hayrullah Bey der-Mısır, [der-uhde-i] Kasım en-nâzır	M
An-vakf-ı Hubziyye der-Mısır, [der-uhde-i] Hasan en-nâzır	
An-vakf-ı Davud Paşa der-Medîne, Şeyh Osman Selkavî en-nâzır	
An-vakf-ı Abdülmuin der-Medîne, [der-uhde-i] Şeyh Osman Selkavî en-nâzır	
An-vakf-ı Hasan Paşa der-Mısır, [der-uhde-i] Hüseyin en-nâzır	
An-vakf-ı Abdurrahman el-mukavvî el-kādî der-...[?] der-kurb-ı Mısır, [der-uhde-i] Anber Ağa en-nâzır	
An-vakf-ı Sultân Murâd der-Medîne, [der-uhde-i] Yunus Ağa an-ağayân-ı Dârü's-sa'âde en-nâzır	
An-vakf-ı nezâret-i Hamravî	
164 Evkâf, cümlesi 213 aded	

TSM.A.d. 3887/3 Numaralı Defter

Defter-i avâyid ve zevâyid-i evkâf-ı selâtin-i izâm ve gayruhû vâcib sene 1080	Akçe	Guruş	Hasene
An-vakf-ı Ayasofya-i Kebîr der-zamân-ı Süleyman Efendi <i>Fî sene minhâ teslîm, tamâmen teslîm</i>	230.000		
An-vakf-ı Türbeler der-nezd-i Ayasofya-i Kebîr der-zamân-ı Mehmed Ağa <i>Fî sene minhâ teslîm, tamâmen teslîmdir</i>	100.000		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-leh Şehzâde Sultân Mehmed Hân an-zamân-ı Abdurrahman Ağa <i>Fî sene minhâ teslîm, tamâmen teslîmdir</i>	468.000		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-lehâ Atîk Vâlide Sultân der-Üsküdar an-zamân-ı Yusuf Ağa <i>Fî sene minhâ teslîm, tamâmen teslîm</i>	336.860		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Ahmed Hân an-zamân-ı Hüseyin Bey <i>Fî sene minhâ teslîm</i>	31.400		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-lehâ Cedîd Vâlide Sultân der-Üsküdar an-zamân-ı Mustafa Çelebi <i>Fî sene minhâ teslîm, izdiyâd olursa olur</i>	100.000		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-lehâ Ayşe Sultân ve Gâzi	400.000		

İbrahim Paşa an-zamân-ı Cafer Bey <i>Fî sene minhâ teslîm, tamâmen teslîmdir</i>			
An-vakf-ı merhûm el-Hâc Mustafa Ağa ağa-yı Dârü's-sa'âde-i sâbık der-zamân-ı Abdullah Efendi <i>Fî sene minhâ teslîm</i>	600.000		
An-vakf-ı merhûm Gâzi Sultân Murâd fâtih-i Bağdad an-zamân-ı Süleyman Bey bevvâb <i>Fî sene minhâ teslîm, tamâmen teslîmdir</i>	50.000		
An-vakf-ı merhûme el-Hâce Gevherhan Sultân der-İstanbul <i>Fî sene vakf-ı mezbûrun muhâsebesi görüldükde izdiyâd zuhûr eder ise taleb olunmak üzere fermân olunmuştur</i>	30.000		
An-vakf-ı Gedik Ahmed Paşa der-Karahisar an-zamân-ı Abdullah mütevellî <i>Fî sene minhâ teslîm</i>	30.000		
An-vakf-ı merhûm Sultân Orhan der-Gekbuze an-zamân-ı Mustafa Ağa <i>Fî sene minhâ teslîm</i>	10.000		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Bayezid Hân der-Edirne an-zamân-ı Hasan Ağa <i>Fî sene minhâ teslîm, tamâmen teslîmdir</i>	180.000		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Murâd Hân der-Edirne an-zamân-ı Hasan Ağa <i>Fî sene minhâ teslîm</i>	115.560		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Selim Hân der-Edirne an-zamân-ı Hüseyin Ağazâde <i>Fî sene minhâ teslîm</i>	90.000		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-leh Dâru'l-hadîs-i Sultân Murâd Hân der-Edirne an-zamân-ı Seyyid Mehmed Ağa <i>Fî sene minhâ teslîm</i>	75.000		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Murâd Hân der-Cisr-i Ergene der-zamân-ı Abdullah Çelebi bevvâb <i>Fî sene minhâ teslîm, tamâmen teslîmdir.</i>	80.000		
An-vakf-ı merhûm Sarıca Paşa der-Gelibolu an-zamân-ı ( ) <i>Fî sene minhâ teslîm, tamâmen teslîmdir</i>	50.000		
An-vakf-ı merhûm Şehzâde Gâzi Süleyman Paşa der-Bolayır an-zamân-ı ( ) <i>Fî sene minhâ teslîm</i>	117.000		
An-vakf-ı merhûm Mehmed Ağa ağa-yı sâbık-ı Dârü's-sa'âde der-kasaba-i İsmailgeçidi an-zamân-ı ( ) <i>Fî sene minhâ teslîm tamâmen teslîm</i>	300.000		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Murâd-ı Sâni der-Burusa an-zamân-ı ( ) <i>Fî sene minhâ teslîm, tamâmen teslîm</i>	200.000		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Mehmed Hân eş-şehîr be-Yeşil İmâret an-zamân-ı ( )	120.000		

<i>Fî sene minhâ teslim</i>			
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Orhan der-Bursa an-zamân-ı ( ) <i>Fî sene minhâ teslim, tamâmen teslimdir</i>	20.000		
An-vakf-ı merhûm hazret-i Emir Sultân der-Bursa an-zamân-ı Ahmed Ağa <i>Fî sene minhâ teslim, gelmez, ta'mîr edene havâle olacaktır</i>	20.000		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Selim Hân der-Karapınar <i>Fî sene Minhâ teslim, ta'mîrata verildi</i>	50.000		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Selim Hân der-Tire an-zamân-ı ( ) <i>Fî sene minhâ teslim</i>	50.000		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Bayezid Hân der-Amasya <i>Fî sene minhâ teslim, tamâmen teslimdir</i>	80.000		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Mehmed Hân der-Merzifon <i>Fî sene minhâ teslim</i>	20.000		
An-vakf-ı Sultân Gavri der-Haleb <i>Fî sene minhâ teslim, tamâmen teslimdir</i>	50.000		
An-vakf-ı merhûm ve mağfûrun-leh Sultân Süleyman Hân der-Şam an-zamân-ı Pir Mehmed Efendi <i>Fî sene Avâyid-i vakf minhâ teslim tamâmen teslim</i>	233.333		
An-vakf-ı merhûm Sultân Selîm der-Şam an-zamân-ı Ali Ağa ser-çavuşân-ı Şam <i>Fî sene zevâyid-i vakf minhâ teslim tamâmen teslim vakf-ı mezbûrun muhâsebesi görüldükde elli bin akçe zevâyid-i vakf der-kîse zuhûr eder ise Dârü's-sa'âdeti'ş-şerîfe hazînesine teslim olunmak üzere fermân olunmuştur</i>	100.000		
An-vakf-ı Haremeynü'ş-Şerîfeyn [der-]Şam <i>Fî sene vakf-ı mezbûrun muhâsebesi görüldükde der-kîse zuhûr eden mâl-ı vakf Dârü's-sa'âde hazînesine teslim olunmak üzere fermân olunmuştur</i>	50.000		
An-vakf-ı Mısriyyûn der-Şam <i>Fî sene minhâ teslim, tamâmen teslimdir</i>	80.000		
An-vakf-ı merhûme ve mağfûrun-lehâ Kamsar Sultân der-Timurhisar <i>Fî sene minhâ teslim, tamâmen teslimdir</i>	10.000		
An-vakf-ı Haremeynü'ş-Şerîfeyn Şiş ve Lagoş der-Yanova <i>Fî sene minhâ teslim, tamâmen teslimdir</i>	-		3.000
Defter-i bakâyâ-yı evkâf-ı Haremeynü'ş-Şerîfeyn gurre-i Receb sene 1080			
Der-zimmet-i Hasan Ağa voyvoda-i Galata, <i>Akçe, vâcib sene 1079, 250.000 akçe, vâcib sene 1080, 850.000 Akçe</i>	1.100.00 0		
Der-zimmet-i Süleyman Efendi mütevellî-i Ayasofya <i>Akçe, tamâmen teslimdir</i>	82.200		

Der-zimmet-i Mustafa Çelebi mütevellî-i Vâlide Sultân-ı Cedîd <i>Tamâmen teslîmdir</i>		6.300	
Der-zimmet-i cibâyet-i Güdül Akçe	81.120		
Der-zimmet-i Ahmed Ağa mütevellî-i Muradiyye-i Bursa Akçe <i>Tamâmen teslîm</i>	60.000		
Der-zimmet-i Yusuf Ağa mütevellî-i Atîk Vâlide Sultân <i>Tamâmen teslîmdir</i>		3.341	
Der-zimmet-i Yûsuf Ağa kâimmakâm-ı Mihrimah Sultân <i>Tamâmen teslîm</i>		10.000	
Der-zimmet-i Abdürrahim Ağa mütevellî-i Mahmud Paşa <i>Tamâmen teslîmdir</i>		1501,5	
Der-zimmet-i Mütevellî Ali Paşa-yı Atîk <i>Tamâmen teslîmdir</i>		280	
Der-zimmet-i İsmail Efendi mütevellî-i Hammâm-ı Vâlide Sultân <i>Tamâmen teslîmdir</i>	10.000		
Der-zimmet-i Ahmed Ağa mütevellî-i Koca Mustafa Paşa <i>Tamâmen teslîmdir</i>	15.000		
Der-zimmet-i mütevellî-i Gâzi Yahya Paşa <i>Tamâmen teslîm</i>	24.000		
Der-zimmet-i mütevellî-i vakf-ı Pertev Paşa <i>Tamâmen teslîmdir</i>	10.000		
Der-zimmet-i mütevellî-i vakf-ı Mustafa Paşa Gekbuze <i>Tamâmen teslîmdir</i>	24.000		
Der-zimmet-i mütevellî-i Nişancı Mehmed Paşa <i>Tamâmen teslîmdir</i>	24.000		
Der-zimmet-i Cafer Ağa mütevellî-i Ayşe Sultân <i>Tamâmen teslîmdir</i>	24.000		
Der-zimmet-i zâbit-i cibâyet-i Terme Trabzon <i>Tamâmen teslîmdir</i>	24.000		
Der-zimmet-i mütevellî-i Sofu Fatma Sultân <i>Tamâmen teslîmdir</i>	720		
Der-zimmet-i Mehmed Bey mütevellî-i Abdüsselam Bey <i>Tamâmen teslîm</i>			100
Der-zimmet-i mütevellî-i vakf-ı Ahi Çelebi <i>Tamâmen teslîmdir</i>	24.000		
Der-zimmet-i Abdullah Efendi mütevellî-i el-Hâc Mustafa Ağa ağa-i sâbık-ı Dârü's-sa'âde <i>Tamâmen teslîmdir</i>	201.600		
Der-zimmet-i Bekir Bey mütevellî-i Kapudan Hasan Paşa <i>Fidda, 12.600 Surre, 10 hasene, 2000 akçe, tamâmen teslîmdir</i>	14.600		
Der-zimmet-i Ali Bey mütevellî-i Abdurrahman Efendi kâdiasker <i>Tamâmen teslîm</i>	3.000		
Der-zimmet-i Bekir mütevellî-i Yusuf Ağa	3.000		

Der-zimmet-i Abdülbaki Çelebi mütevellî-i Emine Hâtun <i>Tamâmen teslîm</i>	10.000		
Der-zimmet-i Abdülvehhâb Ağa mütevellî-i Behram Ağa <i>Tamâmen teslîmdir</i>		124	
Der-zimmet-i mütevellî-i hammâm-ı Bektaş Halîfe der-Galata <i>Tamâmen teslîmdir</i>	5.000		
Der-zimmet-i Abdullah Efendi mütevellî-i İskender Bey <i>Tamâmen teslîm</i>	5.000		
Der-zimmet-i Hasan Çelebi mütevellî-i Mehmed Çelebi mütevellî-i sâbık	10.000		
Der-zimmet-i Abdurrahman Efendi mütevellî-i Musa Efendi <i>Tamâmen teslîmdir</i>	16.000		
Der-zimmet-i İsmail Ağa mütevellî-i Servâzâd Hâtun <i>Tamâmen teslîmdir</i>	6.000		
Der-zimmet-i Ali Bey mütevellî-i Küçük Ömer Ağa <i>Tamâmen teslîmdir</i>	8.000		
Der-zimmet-i Süleyman Ağa mütevellî-i Gâzi Sultân Murâd Hân <i>Tamâmen teslîmdir</i>	338.400		
Der-zimmet-i vakf-ı Hüseyin Paşa der-cezîre-i Girid <i>Tamâmen teslîmdir</i>		5.000	
Der-zimmet-i Mehmed Bey mütevellî-i Sultân Osman der-İsakçı <i>Tamâmen teslîmdir</i>		9.600	
Der-zimmet-i Mehmed Ağa Arslan Ağazâde Gazanfer Ağa <i>Tamâmen teslîm</i>	350.000		
Der-zimmet-i Hacı İsmail mütevellî-i İsmailgeçidi <i>Tamâmen teslîmdir</i>	300.000		
Der-zimmet-i Mehmed Ağa mütevellî-i Haremeyn, Edirne <i>Tamâmen teslîm</i>	220.000		
Der-zimmet-i Mehmed Ağa mütevellî-i Haremeyn perâkende-i Yanbolu <i>Tamâmen teslîm</i>	250.000		
Der-zimmet-i Ali Ağa mütevellî-i Haremeyn der-Bursa <i>Tamâmen teslîm</i>	300.000		
Der-zimmet-i Mehmed Ağa mütevellî-i Haremeyn [der]- Eğribucak <i>Tamâmen teslîm</i>	125.000		
Der-zimmet-i Ahmed Ağa mütevellî-i Haremeyn [der]-Birgi <i>Tamâmen teslîm</i>	481.637		
Der-zimmet-i Mehmed Ağa mütevellî-i Haremeyn [der]- Gelinkiras	295.000		
Der-zimmet-i Ahmed Ağa mütevellî-i Haremeyn [der]-Ereğli	192.800		
Der-zimmet-i Derviş Bey mütevellî-i Haremeyn karye-i Kayı <i>Tamâmen teslîmdir</i>	10.000		
Der-zimmet-i Derviş Bey mütevellî-i Haremeyn [der]-	24.000		

Balikhisarı <i>Tamâmen teslîmdir</i>			
Der-zimmet-i Mehmed Bey mütevellî-i Haremeyn [der]-Kastamonu <i>Tamâmen teslîmdir</i>	32.600		
Der-zimmet-i mütevellî-i Safhansâh Hânım ve Mahmud Çelebi der-İznik <i>Tamâmen teslîm</i>	18.900		
Der-zimmet-i Ahmed Ağa Şeyhzâde câmi'-i cizye-i Ermeniyân <i>Tamâmen teslîmdir</i>	378.400		
Der-zimmet-i Cafer Ağa mütevellî-i Haremeyn [der]-Diyarbakir <i>Tamâmen teslîmdir</i>	39.120		
Der-zimmet-i Salih Ağa mütevellî-i Haremeyn der-cezîre-i Kıbrıs	525.000		
Der-zimmet-i Ahmed Bey mütevellî-i Haremeyn der-Selanik <i>Tamâmen teslîmdir</i>	17.600		
Der-zimmet-i Fâik Paşazâde mütevellî-i âsiyâbhâ-i Fâik Paşa <i>Harâbe olmuştur</i>	36.000		
Der-zimmet-i Mustafa Bey mütevellî-i Şarabdâr Hamza Bey <i>Tamâmen teslîm</i>	12.000		
Der-zimmet-i Mehmed Bey mütevellî-i Rakkâs Sinan	20.000		
Der-zimmet-i mütevellî-i Hüseyin Efendi kâtib-i sâbık <i>Tamâmen teslîmdir</i>	14.880		
Der-zimmet-i Hadice Hâtun mütevellîye-i Kuyumcubaşı Ahmed Ağa <i>Tamâmen teslîmdir</i>	8.000		
Der-zimmet-i Mehmed usta-i bağçe-i Gevherhan Sultân	12.000		
Der-zimmet-i mütevellî-i vakf-ı Zülfikar Efendi <i>Tamâmen teslîmdir</i>	840		
Der-zimmet-i mütevellî-i el-Hâce Gevherhan Sultân <i>Tamâmen teslîm</i>	40.000		
Der-zimmet-i mütevellî-i vakf-ı Hadice Sultân <i>Tamâmen teslîmdir</i>	3.000		
Der-zimmet-i Süleyman Ağa mütevellî-i Noktazâde Ahmed Efendi	4.000		
Der-zimmet-i Abdullah Bey mütevellî-i el-Hâce Gevherhan	()		
Der-zimmet-i mütevellî-i Mehmed Paşa ibn-i Piyale Paşa <i>Tamâmen teslîm</i>	17.760		
Der-zimmet-i mütevellî-i Ali Çelebi kâtib-i sâbık <i>Tamâmen teslîm</i>	600		
Der-zimmet-i Mehmed Efendi icâre-i dekâkîn Eflani der-Bolu <i>Tamâmen teslîmdir</i>	3.000		
Vakf-ı Sultân Selim Hân der-Edirne <i>Tamâmen teslîmdir</i>	100.000		
Der-zimmet-i mütevellî-i Küçük Sinan bağçe-i Ayamarya cezîre-	12.000		

i Midillü <i>Tamâmen teslîmdir</i>			
Der-zimmet-i İbrahim Efendi mütevellî-i Hâmide Hâtun <i>Tamâmen teslîmdir</i>	5.000		
Der-zimmet-i Ahmed Bey mütevellî-i Kādîzâde Mehmed Efendi <i>Tamâmen teslîm</i>	6.000		
Der-zimmet-i ...[?] mütevellî-i sâbık-ı Dârü's-sa'âdeti's-şerîfe <i>Tamâmen teslîm</i>		830	
Der-zimmet-i Cafer Ağa mütevellî-i hazret-i Abbas Ağa ağa-i Dârü's-sa'âdeti's-şerîfe <i>Tamâmen teslîmdir</i>	39.200		
Der-zimmet-i mütevellî-i Voynuk Ahmed Ağa <i>Tamâmen teslîmdir</i>		500	
Der-zimmet-i mütevellî-i Hacı Osman der-Hisâr-ı Rumeli <i>Tamâmen teslîmdir</i>		25	
Der-zimmet-i mütevellî-i Mehmed Paşa vali-i Budun ve kethüdâ-i sâbık		105	
Der-zimmet-i mütevellî-i vakf-ı Cafer Efendi <i>Tamâmen teslîmdir</i>	10		
Der-zimmet-i Süleyman Ağa mütevellî-i Saliha Hâtun	1.000		
Der-zimmet-i Hacı Ahmed Bey mütevellî-i Fatma Hâtun <i>Tamâmen teslîmdir</i>	10.000		
Der-zimmet-i Mustafa Ağa mütevellî-i Haremeyn [der]-Ohroş (Oroş-İşkodra[?]) vâcib sene 1078	10.000		
Der-zimmet-i Mehmed Efendi mütevellî-i Haremeyn [der]- Kıbrıs sene 1078		260	
Der-zimmet-i zâbit-i cibâyet-i Güdül Amasya vâcib sene 1079	33.120		
Der-zimmet-i mütevellî-i Cizyedâr Rahîm Usta <i>Tamâmen teslîmdir</i>	8.640		

SONUÇ

Makalede H. 1079 yılında Dârüssaâde Ağası nezaretindeki vakıflar hakkında bilgi veren ve eşine az rastlanır derecede kapsayıcı ve özetleyici mahiyeti olan bir dizi defterin tanıtımı ve içeriklerinin transkribe edilmiş hallerinin kazandırılması amaçlanmıştır. Çalışmamızın sonunda vakıflarla ilgili defterlerin bütün içeriğini oluşturan liste ve bilgiler eklenmiştir. Listelerden de anlaşılacağı üzere Dârüssaâde Ağalığı'na bağlı vakıfların Osmanlı topraklarında geniş bir alana yayıldığı görülmektedir. Bunlara ek olarak çalışmada H. 1080 yılında Evkâf-ı Haremeyn Nezareti'ndeki bazı vakıfların gelirleri ile bakayaları ve bunlardan yapılan teslimatlar hakkında da bilgiler mevcuttur. Buna göre Evkâf-ı Haremeyn hazinesine 4.787.153 akçe gelir ile 6.769.867 akçe bakayalardan yapılan teslimat olmak üzere toplamda 11.557.020 akçe girdi gerçekleşmiştir. Bu meblağın %20'sine tekabül eden 2.352.240 akçe kadar bir meblağ da yine bakaya olarak vakıf mütevellilerinin zimmetlerinde kalmıştır.

İncelenen defterdeki vakıfların sayısı ve bu vakıfların ekonomik büyüklükleri Dârüssaâde Ağası'nın nezaretindeki vakıflar yoluyla elde ettiği nüfuz ve etkinlik hakkında bir fikir sunmaktadır. Dârüssaâde Ağaları Evkâf-ı Haremeyn nazırlığı görevi ile ekonomik ve mali bir etkinlik kazanırken aynı zamanda Osmanlı sarayının işlerini düzene koyan en yetkili amir

olması ile devlet yönetiminde önemli bir kudrete sahip olmuşlardır. Dârüssaâde Ağalarının gerek saray çevrelerinde ve gerek hükümet işlerinde itibar kazanmasındaki en önemli etken onlara tevcih edilen Evkâf-ı Haremeyn Nezâreti görevi ile mümkün olabilmektedir. Evkâf-ı Haremeyn'in ilk nazırı olan Habeşî Mehmed Ağa'dan 19. yüzyıl başlarındaki Dârüssaâde Ağaları'na değin bütün ağalar bu nazırlık görevinden dolayı mühim bir mevki edinmişlerdir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TSMA.d.) 1131; 1140/1; 1333; 1355; 3646/123; 3646/124; 3660/1; 3660/9; 3887/1; 3887/2; 3887/3.

Kitaplar ve Makaleler

- AHMED Resmî Efendi. (2000). *Hamîletü'l-Küberâ*. Haz. Ahmet Nezihi Turan, İstanbul: Kitabevi.
- ALTINDAĞ, Ü. (1994). Dârüssaâde. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 9, s. 1-3.
- GÜLER, M. (2011). *Osmanlı Devleti'nde Haremeyn Vakıfları (16. ve 17. Yüzyıllar)*. 2. Baskı, İstanbul: Çamlıca Basım Yayın.
- HATHAWAY, J. (2002). *Osmanlı Mısır'ında Hane Politikaları*, Çev. Nalan Özsoy, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- HATHAWAY, J. (2005). *Beshir Agha: Chief Eunuch of The Ottoman Imperial Harem*, Oxford: Oneworld Publications.
- İBNÜ'L-EMÎN, M. K., Hüsâmeddîn, H. (H. 1335). *Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti'nin Târîhçe-i Teşkilâtı ve Nuzzârın Terâcim-i Ahvâli, Dârü'l-Hilâfeti'l-aliyye: Evkâf-ı İslâmiye Matbaası*.
- KAHRAMAN, S. A. (2006). *Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti*. İstanbul: Kitabevi, 2006.
- PAKALIN, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. Cilt 1, 3. Baskı, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- ÖZTÜRK, N. (1995). *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- ORHONLU, C. (1976). Derviş Abdullah'ın Darussaade Ağaları Hakkında Bir Eseri: Risale-i Teberdariye Fî Ahvâl-i Dâru's-saâde. *İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 225-249.
- PEİRCE, L. P. (2002). *Harem-i Hümayun: Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümler ve Kadınlar*. Çev. Ayşe Berktaş, 4. Baskı, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1988). *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı*, 3. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Dârüssaâde Ağası Nezaretindeki Vakıflarla İlgili Arşiv Defterlerinden Örnekler

